

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

17

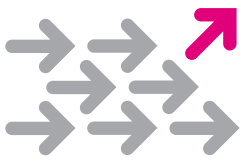
maig de 2020

Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?

Sheila González Motos

La preocupació per l'absentisme escolar respon tant a la voluntat de l'administració pública d'assegurar el compliment de l'escolarització obligatòria com a la relació d'aquest fenomen amb desigualtats socioeducatives d'ordre acadèmic (menor rendiment, pitjors resultats escolars i major abandonament) i problemàtiques d'altres tipus (delinqüència, alcoholisme, drogoaddicció, desocupació...). Són nombrosos els programes, plans i protocols desenvolupats per incrementar l'assistència a classe dels infants i joves. No obstant això, hi ha poca recerca sobre la seva efectivitat. Aquesta revisió de l'evidència pretén aportar dades sobre l'impacte dels programes de lluita contra l'absentisme escolar, que permetin identificar quins elements afavoreixen l'increment de l'assistència escolar i observar si aquest varia en funció dels perfils d'alumnes o circumstàncies en què s'apliquen.

“Durant massa temps l'educació s'ha basat en inèrcies i tradicions; i els canvis educatius, en intuïcions o creences no fonamentades. El moviment ‘Què funciona’ irromp en el món de l'educació amb un objectiu clar: promoure polítiques i pràctiques educatives basades en l'evidència. Ivàlua i la Fundació Bofill s'alien per fer avançar aquest moviment a casa nostra.”

Què funciona en educació?

Evidències per a la millora educativa

Són efectius els programes de lluita contra l'absentisme escolar?

Sheila González Motos

Doctora en Polítiques Públiques i Transformació Social per la Universitat Autònoma de Barcelona. Investigadora postdoctoral al Departament de Sociologia de la mateixa universitat. Ha fet recerca sobre desigualtat i anàlisi de polítiques públiques, especialment sobre desigualtat educativa i immigració.

Motivació

A Catalunya l'assistència a classe és obligatòria entre els 6 i els 16 anys. Així ho estableix la Llei d'Educació de Catalunya (Llei 12/2009), tal com ho han fet, abans i després, les diverses lleis estatals en matèria educativa (LOGSE 1990, LOCE 2002, LOE 2006, LOMCE 2013). L'ampliació durant els anys 90 de l'escolarització obligatòria dels 14 fins als 16 anys va afavorir l'aparició de noves formes d'absentisme escolar, que se sumaven a les causades per desigualtats econòmiques, socials i culturals [1]. Determinats factors vinculats a l'adolescència, però també l'extensió d'un sistema educatiu comprensiu sense la necessària adaptació a alumnes de més edat, van provocar un increment en les taxes d'absentisme escolar en les transicions de primària a secundària [1][2].

Malgrat que l'escolarització és obligatòria, les dades disponibles evidencien que hi ha infants i joves que no assisteixen assíduament als seus centres educatius. Les estadístiques oficials del Consorci d'Educació de Barcelona recullen un 1,4 % d'alumnat amb faltes regulars a l'educació obligatòria (primària i secundària) a la ciutat de Barcelona [3], però altres estudis més qualitius l'han situat per sobre del 10 %, fins i tot en alguns centres se n'ha arribat a superar el 30 % [1]. L'absentisme escolar es produeix en totes les etapes educatives però amb causes i efectes diferenciats [4]. A l'educació primària l'absentisme és principalment esporàdic i de baixa intensitat,

mentre que a la secundària es manifesta amb més intensitat l'absentisme escolar crònic [2]. A més a més, mentre que les faltes a l'educació infantil tenen origen principalment en la família, l'absentisme a la secundària és sovint producte de decisions dels mateixos joves o de pressions socioculturals, especialment en el cas de les noies de determinades minories culturals [5].

Requadre 1.

Servei per a la Inclusió Social de Merton (Londres - Regne Unit)

El servei per a la Inclusió Social de Merton (Londres - Regne Unit) va preparar l'any 2001 i 2004 una estratègia per combatre, des de diferents àmbits, l'absentisme escolar. L'estratègia es basa en la formació i assessorament a tècnics de l'administració i a les escoles. Entre els mecanismes posats en marxa destaquen els incentius, les trucades a les famílies i estratègies de seguiment i control de les dades. Un dels propòsits del programa és aconseguir un elevat coneixement de l'absentisme, a través de la recollida i codificació d'informació sobre l'alumnat. Aquesta informació es fa servir per identificar les escoles que requereixen més acompanyament.

Per a més informació: <https://www.nao.org.uk/wp-content/uploads/2005/02/0405212.pdf>

<https://www.merton.gov.uk/education-and-learning/schools/school-attendance-welfare-and-support>

Però la preocupació per l'absentisme escolar no es deu només a la seva extensió i transversalitat, sinó a les desigualtats i desavantatges que provoca i que la literatura ha recollit abundantment. En el terreny estrictament escolar, l'absentisme determina uns pitjors resultats acadèmics i mancances en el desenvolupament de capacitats, habilitats i comportaments necessaris per a l'èxit educatiu [5][6] i comporta més probabilitats d'abandonar els estudis sense finalitzar-los [7][5][8][9]. Fora de l'àmbit escolar, també s'hi observen efectes: els alumnes més absentistes es mostren més proclius als comportaments de risc com fumar, delinquir, l'alcoholisme, el consum de drogues, pràctiques sexuals de risc o embarassos no desitjats [6] [10] [11]. Sembla que els efectes arriben a l'edat adulta, la qual cosa redueix les oportunitats vitals dels joves absentistes (taxes més elevades de desocupació, problemes maritals, alcoholisme...).

La preocupació per l'absentisme escolar no es deu només a la seva extensió i transversalitat, sinó a les desigualtats i desavantatges que provoca.

De quins programes estem parlant?

Si els efectes són diversos, també ho són els factors que contribueixen a l'absentisme escolar o que hi correlacionen. Factors individuals, familiars, escolars i de context han estat àmpliament assenyalats per la literatura especialitzada:¹

¹ Alguns d'aquests factors, especialment els de l'àmbit escolar, han de ser tractats amb precaució, en la mesura que no és clara la direcció de la causalitat.

- Factors individuals: desafecció escolar, dificultats d'aprenentatge, mal desenvolupament acadèmic, problemes conductuals, baixa autoestima, ansietat, procedència... [5][8][17][18][19]
- Factors familiars: dificultats econòmiques, monoparentalitat, poca implicació familiar en educació, mobilitat residencial, falta d'autoritat, procedència... [17][18] [20]
- Factors escolars: *bullying*, falta d'atenció per part de l'escola a necessitats de l'alumnat, baixa qualitat del professorat, pràctiques disciplinàries del centre, pedagogia rígida i/o poc atractiva per a l'alumnat, falta d'atenció a les necessitats específiques... [8][15][17][19]
- Factors contextuals o d'entorn: característiques socioeconòmiques del barri, violència, problemes de drogues, criminalitat... [15][18]

Els programes inclosos en aquesta revisió de l'evidència s'adrecen principalment a la modificació o reducció de l'impacte dels factors individuals i familiars, tot i que una part important combina elements —amb divers grau d'intensitat— de tots quatre factors. La pràctica totalitat de programes analitzats s'adrecen a alumnat absentista. Es tracta, principalment, de programes correctius i no de prevenció.

L'amplitud de factors que s'han de tractar ha comportat la inclusió d'un ampli ventall de programes i plans de lluita contra l'absentisme escolar, amb característiques diferenciades en funció de:

L'amplitud de factors que s'han de tractar ha comportat la inclusió d'un ampli ventall de programes i plans de lluita contra l'absentisme escolar.

- **El responsable del disseny:** diverses administracions públiques adrecen recursos a l'increment de l'assistència a l'escola durant l'etapa obligatòria. Es poden distingir, de manera esquemàtica, els programes impulsats per l'administració educativa, aquells altres que tenen origen en els serveis socials o comunitaris i, en tercer lloc, els desenvolupats sota l'empara de l'administració de justícia (tribunals d'absentisme, tribunals de joventut...)²
- **Actors implicats:** són múltiples les àrees des de les quals s'intervé i també són diversos els professionals que poden participar en els programes. Personal de l'àmbit educatiu (professorat, monitors i monitores de lleure, orientadors i orientadores escolars...), de l'àmbit juridicolegal (tutors i tutores, policia, jutges i jutgesses...) o de l'àmbit comunitari (treballadors i treballadores socials, psicòlegs i psicòlogues, orientadors i orientadores laborals, responsables de programes d'habitatge...).
- **Instruments d'intervenció:** teràpia individual, formació als pares i mares, teràpia familiar, pautes de seguiment i control, incentius a l'alumnat i/o a la família, sancions i multes, intervenció de serveis socials, tutors-monitors, formació a docents, estratègies de millora del rendiment escolar, activitats extraescolars, protocols de compromís familiars... són només algunes de les eines dissenyades per

² Cal recordar que la major part de la literatura revisada és anglosaxona. Malgrat que a la major part de països es té en compte l'opció de la via judicial com a resposta a l'absentisme, als Estats Units existeixen tribunals específics per a la matèria.

a l'increment de l'assistència a classe. Els programes són habitualment multimodals, és a dir, combinen diferents instruments d'intervenció.

- **Etape educativa:** la major part dels programes es desenvolupen durant l'educació secundària obligatòria però també existeixen programes adreçats a l'alumnat de l'educació primària o programes mixtos (orientats a alumnat de diversos nivells educatius).
- **Intensitat de l'absentisme tractat:** algunes intervencions s'adrecen en exclusiva a l'alumnat d'absentisme sever, d'altres en canvi tracten infants i joves amb diferents graus d'absentisme. S'observa una amplitud de criteris d'accés al programa (alumnat amb un percentatge d'absències inferior al 20 %, alumnat amb una falta d'assistència superior al 40 %, alumnat no absentista amb germans grans absentistes...).
- **Focalització de l'objecte d'intervenció:** si bé la major part de programes s'adrecen a l'alumnat absentista, alguns pocs programes tenen per objecte el conjunt del centre escolar o un territori (barri, ciutat...).
- **Durada i intensitat de la intervenció:** no existeix cap pauta sobre la intensitat i la durada dels programes. S'inclouen en la revisió intervencions de durada mínima d'un mes però amb una variació important, des d'aquest mes inicial als dos anys. A més a més, la periodicitat és també variable (intervencions setmanals, mensuals o semestrals).
- **Paper de la família:** la família esdevé objecte d'atenció per una part important dels programes contra l'absentisme escolar, tot i que el seu grau d'implicació varia en funció de l'instrument. En alguns casos, la família és el destinatari final de la intervenció mentre que en d'altres actua només com a acompanyant de l'infant o jove absentista.

La literatura revisada es fa ressò d'aquest ampli ventall d'opcions, tot acceptant que aquesta heterogeneïtat dificulta sovint identificar amb claredat l'impacte de cadascun dels elements sobre l'èxit del programa avaluat.

Requadre 2.

Jefferson County Truancy Diversion Project (Louisville – Kentucky – Estats Units)

El projecte Jefferson County Truancy Diversion es va iniciar l'any 1997 a Louisville (Estats Units), abans de passar a ser un model d'abast nacional. El projecte busca incrementar l'assistència escolar i incrementar les capacitats de les famílies en la cura dels seus infants, a través de l'aproximació del jutge i els recursos comunitaris (habitatge, ocupació, serveis socials, extraescolars...) a l'àmbit escolar.

El projecte es fonamenta en la creació d'un equip multidisciplinari, integrat per un jutge, un enllaç entre l'escola i el tribunal, un conseller escolar, un treballador social (responsable del cas) i la resta de treballadors implicats en les àrees necessàries per a cada cas.

El programa s'inicia amb la recollida d'informació completa sobre la família i les seves problemàtiques socials, abans de fer una visita a la mateixa família. En aquesta visita, s'informa la família que l'infant o jove és susceptible de ser acusat davant la justícia pel seu absentisme però que pot optar per formar part d'un programa alternatiu. El programa dura de 10 a 12 setmanes, durant les quals la família assisteix a un tribunal, ubicat a la mateixa escola, un cop per setmana i s'inicien els tràmits de provisió de serveis segons les necessitats detectades. En paral·lel, els professors són informats de les dificultats socials i familiars dels infants per tal que tinguin en consideració les necessitats dels infants dins l'aula. El programa organitza activitats complementàries, com ara excursions i extraescolars, per incrementar la vinculació entre l'escola i la família.

Per a més informació: [12]

<https://kycourts.gov/aoc/familyjuvenile/truancydiversion/Pages/default.aspx>

Preguntes que guien la revisió

Els programes de lluita contra l'absentisme escolar en aquesta revisió plantegen objectius i metodologies marcadament diferenciats però comparteixen el fet d'adreçar recursos a l'increment de l'assistència a classe d'infants i joves amb trajectòries absentistes prèvies. Aquesta revisió de l'evidència pretén aportar elements a la reflexió, tot donant resposta a les preguntes següents: 1) És possible reduir l'absentisme escolar? 2) Quins altres impactes poden tenir els programes contra l'absentisme escolar? 3) Quines intervencions es mostren més efectives en la millora de l'assistència escolar? 4) Quin alumnat es beneficia més de la implementació d'aquestes estratègies? I 5) és recomanable desenvolupar aquest tipus de programes a Catalunya? En quines condicions?

Revisió de l'evidència

Revisions i estudis considerats

L'absentisme escolar ha generat una ingent literatura, la major part de la qual s'ha centrat en la identificació de les seves causes i l'estudi dels seus efectes. Per contra, malgrat que en les darreres dècades han estat nombroses les iniciatives adreçades a la reducció de l'absentisme, l'avaluació del seu èxit ha estat més aviat escassa. Existeix una certa recerca, principalment de caràcter qualitatiu, adreçada a la valoració i satisfacció dels diferents actors implicats en aquests programes, però és poca l'evidència robusta respecte als resultats sobre la reducció de l'absentisme escolar.

A més a més, entre l'exigua evidència existent, s'hi observen diverses limitacions, que han de ser tingudes en consideració per a la lectura dels resultats que aquí es mostren. En primer lloc, la manca d'avaluacions dels programes existents a Catalunya o entorns propers ens porta a la revisió d'avaluacions i revisions desenvolupades en altres contextos. La major part dels estudis d'avaluació sobre programes contra l'absentisme escolar es troben als Estats Units d'Amèrica (i alguns pocs en altres països, també anglosaxons, com Canadà, el Regne Unit o Austràlia). Si bé les desigualtats educatives són universals, els contextos en què es produeixen determinen una certa variabilitat en la intensitat de les múltiples causes, en la preponderància dels seus efectes, així com en els recursos disponibles, de forma que cal llegir-ne amb cura els resultats.

En segon terme, una part important de les avaluacions responen a programes del sistema de justícia, en la mesura que els Estats Units disposa de tribunals específics per al tractament de l'absentisme (*truancy*) i altres conductes juvenils. Es tracta de respostes poc freqüents en el nostre sistema, tot i que, com veurem, bona part de les avaluacions s'adrecen a programes que sobrepassen el contingut estrictament judicial a través de la incorporació d'instruments i recursos de l'àmbit escolar i/o comunitari, més propers a les respostes desenvolupades des de les administracions del nostre entorn.

En tercer lloc, un volum considerable dels estudis identificats plantegen certes limitacions metodològiques, alguns en la recollida d'informació i d'altres en la seva explotació. La manca de dades i la multiplicitat de programes amb característiques diferenciades dificulta, en alguns casos, la realització d'anàlisis més completes.

L'avaluació de la resposta a l'absentisme escolar encara no ha estat prou estudiada, però els estudis que aquí es presenten conformen a dia d'avui l'evidència més sòlida per tal d'avaluar i discutir sobre la lluita contra l'absentisme escolar [5].

Els estudis que aquí es presenten conformen a dia d'avui l'evidència més sòlida per tal d'avaluar i discutir sobre la lluita contra l'absentisme escolar.

Aquesta revisió està integrada fonamentalment per 108 estudis (inclosos en 3 meta-anàlisis i 3 revisions sistemàtiques de la literatura, [taula 1](#)), desenvolupades a partir de la dècada dels 2000 als Estats Units, tot incorporant-hi puntualment alguns

estudis d'altres països anglosaxons. De forma complementària, s'hi inclouen 5 avaluacions de programes concrets (taula 2). Tant les metanàlisis, com les revisions sistemàtiques i les avaluacions concretes responen a tres tipus d'aproximacions metodològiques: Assaig Controlat Aleatoritzat (ACA), Quasi-Experiment (QE) i Pre-Post test sense grup de control (P-P Test).³

Respecte a les característiques dels programes inclosos en les metanàlisis i les revisions de l'evidència, així com en les avaluacions de programes concrets, hi ha una elevada heterogeneïtat pel que fa a la durada de la intervenció (des d'una setmana fins a anys), el nivell educatiu on es desenvolupa (primària, secundària o mixt), el responsable del disseny (àmbit escolar, judicial o comunitari), els actors implicats (psicòlegs, educadors, monitors, jutges, treballadors socials...), els instruments d'intervenció (teràpies, suport escolar, sancions, incentius...) o, fins i tot, el tipus d'absentisme objecte d'atenció (puntual, sever, crònic...). Altres variables com les que tenen a veure amb la classe social o la procedència de l'alumnat, malgrat haver estat identificades per la literatura especialitzada com a factors d'especial rellevància, no han estat sistemàticament recollides per les avaluacions, de manera que no s'han pogut incorporar a totes les anàlisis.

Taula 1.
Metanàlisis i revisions sistemàtiques considerades

Estudi	Tipus estudi	Altres impactes
Maynard (2010) [4]	Metanàlisi, que inclou: <ul style="list-style-type: none"> • 9 ACA • 11 QE • 12 P-P Test 	Efectes positius sobre absentisme: <ul style="list-style-type: none"> • $g = 0,47$ (efecte d'ACA i QE) • $g = 0,60$ (efecte de P-P Test)
Sutphen (2010) [12]	Revisió sistemàtica, que inclou: <ul style="list-style-type: none"> • 2 ACA • 6 QE • 8 P-P Test 	Efectes positius de la major part de la recerca sobre absentisme. Destaca l'efectivitat dels programes amb alumnat amb discapacitat i els de reorganització escolar. També s'hi observa un efecte positiu dels programes que inclouen recompenses.
Gottfried & Ehrlich (2018) [11]	Revisió sistemàtica, que inclou 8 narracions	Efectes positius dels programes recollits.
Maynard <i>et al.</i> (2015) [6]	Metanàlisi, que inclou: <ul style="list-style-type: none"> • 6 ACA • 2 QE 	Efectes positius dels programes en la reducció de l'absentisme. <ul style="list-style-type: none"> • $g = 0,54$ (programes d'intervenció psicossocial) • $g = 0,61$ (programes que combinen intervenció psicossocial i medicació)
Maynard <i>et al.</i> (2012) [5]	Metanàlisi, que inclou: <ul style="list-style-type: none"> • 16 ACA/QE • 12 P-P Test 	Efectes positius en l'increment de l'assistència a classe, amb resultats diferents entre les diverses avaluacions: <ul style="list-style-type: none"> • $g = 0,57$ (ACA) • $g = 0,43$ (QE) • $g = 0,95$ (P-P Test)
Decker <i>et al.</i> (2003) [22]	Revisió sistemàtica: <ul style="list-style-type: none"> • 13 narracions • 2 ACA/QE 	Reducció de l'absentisme dels programes avaluats amb excepció d'un programa centrat en aplicacions de sancions a les famílies.

Font: elaboració pròpia. ACA = Assaig Controlat Aleatoritzat / QE = Quasi-Experiment / P-P Test = Pre-Post test de grup únic. g = estimador de Hedges per mesurar la diferència de mitjanes entre el grup de control i grup tractat o entre els resultats pre-test i post-test. Magnitud de l'efecte: Efecte petit: 0,2; Efecte mitjà: 0,5; Efecte gran: 0,8.

3 Per a més informació, vegeu [14]

Taula 2.
Avaluació de programes de lluita contra l'absentisme escolar

Estudi	Tipus estudi	Nivell escolar	Durada	Responsable principal	Altres actors implicats	Impacte sobre absentisme	Altres impactes
Muñoz (2001) [23]	P-P Test	Escola primària	3 mesos	Tribunal d'absentisme escolar	Escola i serveis comunitaris	Millora en l'assistència escolar durant el programa (24 %)	
Fantuzzo et al. (2005) [24]	QE	Escola primària secundària		Tribunal d'absentisme escolar	Escola i serveis comunitaris	Millora en l'assistència escolar a curt i llarg termini	No diferències per sexe, edat o ètnia
Mueller & Stoddard (2006) [15]	P-P Test	Escola primària	2 anys	Tribunal d'absentisme escolar	Escola i serveis comunitaris	Millora en l'assistència escolar durant el programa	Increment de retards
Lehr et al. [25]	ACA	Escola primària	2 anys	Departament d'Educació	Escola	Millora en l'assistència escolar durant el programa (20 %)	Increment de l'adhesió escolar Reducció dels retards
Hendricks et al. [10]	P-P Test	Escola secundària	3 mesos	Tribunal d'absentisme escolar	Escola i serveis comunitaris	Millora en l'assistència escolar durant el programa	Reducció d'altres sancions disciplinàries però no efecte sobre adhesió escolar

Font: elaboració pròpia.

ACA = Assaig Controlat Aleatoritzat / QE = Quasi-Experiment / P-P Test = Pre-Post test de grup únic

És possible reduir l'absentisme escolar?

Hi ha un acord pràcticament unànime entre tota l'evidència revisada de l'impacte positiu de la participació en programes de lluita contra l'absentisme escolar. Amb intensitats variades —però sempre entre lleu i moderada—, la pràctica totalitat de programes avaluats han

Amb intensitats variades —però sempre entre lleu i moderada—, la pràctica totalitat de programes avaluats han aconseguit incrementar l'assistència a classe de l'alumnat participant.

aconseguit incrementar l'assistència a classe de l'alumnat participant. La millora sobre l'absentisme és clara, en la mesura que l'alumnat absentista presenta per a la major part d'estudis unes taxes d'assistència a classe superiors després d'haver passat pel programa. Ara bé, tot i aquesta reducció, el problema no s'erradica i les xifres continuen essent elevades entre l'alumnat absentista [4][15]. A mode d'exemple, Maynard et al. conclouen que el 20 % dels estudis experimentals (ACA i QE) presenten uns percentatges superiors al 40 % de dies absents un cop finalitzat els programes. A les 3 metaanàlisis revisades, més del 50 % dels estudis mantenen un absentisme superior al 10 %. Sembla, doncs, que els programes dissenyats suavitzen la intensitat de l'absentisme però no el reverteixen.

La major part d'investigacions han limitat l'avaluació de l'impacte a curt termini. Falta recerca sobre la persistència dels efectes després d'un temps des de la finalització de la intervenció. Les avaluacions d'alguns programes concrets han intentat posar llum sobre aquesta qüestió i els resultats indiquen que, un cop l'alumnat deixa de participar en el programa, aquest experimenta una lleugera reducció en

l'assistència a classe, tot i que aquesta es manté per sobre de les xifres d'assistència prèvies a la intervenció [10][23].⁴

Més enllà d'aquest impacte, s'ha de tenir en consideració que molts dels programes han experimentat elevats percentatges de baixes durant el procés, sigui perquè els infants i joves han canviat d'escola o lloc de residència, sigui per renúncies no justificades. A més a més, s'observa una certa relació negativa entre l'impacte del programa i les baixes registrades: els programes amb major deserció mostren uns efectes més reduïts sobre l'absentisme [4]. Es pot entendre, doncs, que els programes amb més baixes són també els programes amb majors febleses, ja sigui en el seu disseny o en la seva posada en marxa, en el seu intent de lluitar contra l'absentisme escolar. En definitiva, es tracta de programes amb major deserció i, alhora, menors efectes sobre l'alumnat que els completa.

Quins altres impactes poden tenir els programes contra l'absentisme escolar?

La major part de les recerques d'aquesta revisió de l'evidència han focalitzat la seva atenció en l'absentisme escolar. No obstant això, algunes recerques han tractat també els impactes sobre la puntualitat, la desafecció escolar, l'ansietat o la delinqüència. En canvi, malgrat que alguns estudis incorporen descriptius sobre repetició de curs i resultats escolars de l'alumnat a l'inici de la intervenció, aquestes variables no han estat sistemàticament analitzades, motiu pel qual no hi ha resultats sobre la seva variació després del seu pas pel programa.

Algunes poques —principalment avaluacions de projectes concrets— han fet seguiment també dels retards, és a dir, de la millora en la puntualitat. Els resultats no són concloents: en alguns casos s'observa una reducció dels retards alhora que baixa l'absentisme [25]. En altres programes, en canvi, la reducció de l'absentisme ha anat acompanyada d'un increment dels retards, fet que pot ser explicat per una possible substitució d'absències per retards. En altres paraules, en alguns casos sembla que la intervenció ha aconseguit incrementar l'assistència parcialment, en la mesura que l'alumnat hi assisteix però arriba tard a classe [15].

En alguns casos s'observa una reducció dels retards alhora que baixa l'absentisme. En altres programes, en canvi, la reducció de l'absentisme ha anat acompanyada d'un increment dels retards.

Altres avaluacions han combinat l'estudi de l'absentisme amb l'observació d'altres efectes. Sorprenentment, els resultats apunten que la reducció de l'absentisme no comporta la disminució de la desafecció, de l'ansietat ni de la delinqüència [22].

4 No obstant això, l'heterogeneïtat dels programes i dels seus impactes és molt elevada, fet que indica una important variabilitat en l'eficàcia de les intervencions. Els resultats, a més a més, semblen sensibles a algunes qüestions metodològiques. En primer lloc, les metanàlisis i revisions de la literatura engloben majoritàriament avaluacions publicades en revistes acadèmiques, de forma que, si bé es garanteix una certa qualitat de la recerca avalada per les exigències de publicació, es podrien estar sobrerrepresentant les avaluacions que han obtingut resultats, mentre que aquelles avaluacions que no han identificat impactes no han estat publicades i, per tant, tampoc incorporades a la metaanàlisi. En segon terme, entre les avaluacions sense grup de control (Pre-Post Test) els impactes són més grans però ha de tenir-se en consideració que la manca de grup de control no permet assignar al programa tot el guany. Finalment, en les avaluacions dutes a terme per la mateixa institució responsable de la intervenció, els impactes reportats són encara superiors [15].

Respecte a la primera, no hi ha evidència que recolzi l'efecte dels programes contra l'absentisme amb relació a l'adhesió escolar⁵, però cal tenir present que les xifres d'adhesió escolar ja eren extremadament elevades abans de la intervenció entre l'alumnat més absentista [10]. L'ansietat, un dels factors identificats per la literatura com a causant del distanciament amb l'escola i el posterior absentisme, tampoc es mostra sensible als programes contra l'absentisme. No s'observa que el pas per aquests programes contribueixi a la reducció de l'ansietat i, fins i tot, alguns estudis mostren un efecte negatiu. La reducció de l'absentisme implica que l'alumne passi més temps a l'escola i, per tant, que incrementi la seva exposició davant situacions que li generen ansietat. Això pot explicar aquesta no reducció de l'ansietat però cal recerca a més llarg termini sobre aquesta qüestió [6].

En el cas de la delinqüència, la millora de l'assistència a classe no sembla reduir la probabilitat de l'alumne de veure's implicat en casos de delinqüència davant de la justícia [22], malgrat altres recerques que sí han identificat una reducció significativa de les faltes de comportament registrades per part de l'alumnat objecte d'un programa contra l'absentisme escolar [10].

Finalment, diversos estudis han incorporat a l'anàlisi les percepcions dels docents i les famílies sobre alguns aspectes escolars. Amb algunes limitacions metodològiques, aquestes recerques atribueixen un impacte positiu a la participació en programes d'absentisme escolar, tant pel que fa a l'organització del centre [10], com a la percepció entre les famílies de l'ambient escolar [23] o a la valoració de la implicació parental segons els professionals [10].

Aquestes recerques atribueixen un impacte positiu a la participació en programes d'absentisme escolar, tant pel que fa a l'organització del centre, com a la percepció entre les famílies de l'ambient escolar o a la valoració de la implicació parental segons els professionals.

5 L'adhesió escolar s'ha construït a partir de diverses escales sobre percepcions dels alumnes sobre el temps a escola, la vinculació amb el centre educatiu, expectatives acadèmiques, etc. [4]

Requadre 3.

Check and Connect (Minnesota – Estats Units)

El Programa *Check and Connect* va ser inicialment dissenyat per incrementar l'adhesió escolar de l'alumnat en risc d'abandonament escolar. L'objectiu del programa és ajudar l'alumnat a assistir a classe regularment i participar activament en les activitats curriculars. Originalment va ser un programa pensat per a alumnat de secundària però ha estat adaptat per a l'alumnat de primària a l'Estat de Minnesota. Actualment el programa s'implementa a tots els Estats Units durant l'educació primària i secundària, tant en educació ordinària com educació especial. També ha estat aplicat fora de l'àmbit educatiu, a través de programes comunitaris o del sistema judicial.

El factor “*Check*” del programa implica que el mentor supervisa sistemàticament les variables relatives al desenvolupament acadèmic de l'alumne (absències, retards, faltes de comportament, notes...). El factor “*Connect*” implica una tutorització individualitzada, resolució dels problemes, treball en competències i habilitats del mentor amb l'alumne. Els mentors treballen també amb les famílies i actuen de vincle entre l'escola i la llar, de manera que es reforça la connexió entre tots dos actors.

El programa té una durada mínima de dos anys i el mentor es compromet a seguir la família, en cas que aquesta canviï d'escola o lloc de residència.

Més informació a: [13]

<http://checkandconnect.umn.edu/>

Quines intervencions es mostren més efectives en la millora de l'assistència escolar?

El ventall de programes de lluita contra l'absentisme escolar és molt ampli, motiu pel qual ens preguntem si és possible identificar les característiques diferencials de les intervencions més efectives.

A totes les avaluacions s'observa un increment en l'assistència a classe per part dels infants i joves participants, amb independència de les característiques dels programes avaluats. Així i tot, la literatura revisada permet identificar alguns elements que poden marcar la diferència en l'impacte dels programes dissenyats:

- **Àmbit responsable del programa:** els programes avaluats han estat principalment implementats en l'àmbit educatiu, judicial, comunitari o de salut. Els resultats de les metanàlisis no atribueixen efectes diferencials als programes en funció de l'àmbit [5] Les avaluacions de programes concrets, per la seva banda, mostren un menor efecte dels programes de caràcter coercitiu que els de base escolar, comunitària o clínica.
- **Programes col·laboratius o unimodals:** bona part de les recomanacions per al disseny d'intervencions contra l'absentisme escolar indiquen la conveniència que

aquestes impliquin un variat nombre de professionals de diferents àmbits (educadors, psicòlegs, jutges, treballadors socials...). No obstant això, segons els resultats no és possible afirmar que la participació en programes col·laboratius sigui més recomanable que els programes unimodals, tot i que en algunes avaluacions de programes concrets, les iniciatives basades en la implicació de diferents àmbits sí que es mostren més efectives. D'altra banda, la variació de l'impacte entre els programes multimodals és marcadament més elevada que entre els unimodals, el que indica que, si bé els programes que parteixen d'un únic àmbit semblen tenir un impacte més homogeni, entre les fórmules multimodals hi ha una elevada disparitat d'efectes [4]. Alguns autors plantegen que, malgrat que els programes col·laboratius són més complets i adrecen un major nombre de factors de risc, les dificultats d'implementació poden reduir-ne l'efecte, davant d'uns programes més senzills [4][5].

- **Focalització en edat i nivell:** s'observa un menor efecte per part de programes multinivell, és a dir, adreçats a alumnsats d'edats i cursos diferents, mentre que aquells adreçats en exclusiva a l'educació primària o l'educació secundària presenten uns impactes més clars [4]. L'adequació a la població objectiu podria explicar aquest major rendiment dels programes focalitzats, davant de programes més amplis. No obstant això, la revisió posa de manifest també la importància dels programes que treballen l'absentisme en fases de transició, és a dir, en acabar la primària i començar la secundària, com a etapa en què el risc d'absentisme s'accentua.
- **Durada del programa:** no sembla que la durada tingui efecte diferenciat en la reducció de l'absentisme escolar [4][5]. De fet, s'observen efectes positius en intervencions de molt poca durada [22]. Ara bé, la major part d'avaluacions finalitzen amb el programa, sense avaluar-ne l'efecte a llarg termini. L'escassa recerca que ha fet seguiment de l'assistència a classe dels participants un temps després d'acabar la intervenció mostra una certa reducció dels efectes [4]. En aquest sentit, és esperable un impacte positiu mentre duri el programa, amb independència de la seva durada, però falta investigació que abordi els efectes a llarg termini en funció de la durada de la intervenció.
- **Participació de la família:** la participació de la família varia notablement entre programes. En alguns casos són objecte de la intervenció, en d'altres reben un tractament menor al de l'alumnat i, a vegades, la seva col·laboració és anecdòtica. Hi ha un cert acord a identificar efectes positius quan la participació de la família s'acompanya d'altres instruments, tant si són de caràcter sancionador [22], educatiu o comunitari. Entre els diferents tipus de participació, sembla que la formació a famílies és més efectiva que la teràpia familiar, i s'han mostrat també positius els pactes o contractes vinculants [4].
- **Instruments:** la revisió de l'evidència no mostra efectes de les sancions sobre la reducció de l'absentisme escolar [22]. En alguns programes que combinen sancions amb altres mètodes d'intervenció s'ha observat un efecte positiu sense que es pugui atribuir a la sanció. De fet, l'avaluació d'algun programa concret ha permès aïllar l'efecte de les diferents eines i ha assignat menor impacte a la sanció que a la resta [12]. En canvi, els *incentius* es mostren efectius en les seves diverses formes, ja siguin avantatges acadèmics (per exemple, reducció dels exàmens a

realitzar quan hi ha assistència continuada a classe) o econòmics (bonificacions, beques de menjador, activitats extraescolars...) [12]. Per la seva banda, els programes que inclouen algun tipus de *teràpia conductual* impacten també positivament sobre l'increment de l'assistència a classe i ho fan amb poca discrepància entre programes [4][6]. Respecte a la *mentoria* les conclusions no són clares, si bé alguns estudis la plantegen com a intervenció exitosa [5], d'altres no observen efectes significatius [4].

Els incentius es mostren efectius en les seves diverses formes, ja siguin avantatges acadèmics o econòmics.

- **Organització escolar:** la rèplica d'un mateix programa en diferents escoles no ha estat suficientment estudiada però la poca evidència existent planteja importants diferències en els resultats entre centres escolars, de forma que l'organització dels centres podria afectar l'èxit del programa (implicació del professorat, dinàmiques organitzatives, capacitat de coordinació...). [25]

Quin alumnat es beneficia més de la implementació d'aquestes estratègies?

Tot i que la literatura apunta la preponderància de l'absentisme escolar entre l'alumnat de famílies més vulnerables i aquell que pertany a minories ètniques, la major part de recerques incloses en aquesta revisió no han avaluat l'impacte diferenciat dels programes en funció d'aquestes **variables sociodemogràfiques**. Només en algunes avaluacions concretes a partir de Pre-Post Test s'ha parat atenció al perfil de l'alumnat participant, però les conclusions no són unívocues. En algun cas els resultats no mostren efectes diferenciats segons les característiques socioeconòmiques o de procedència de l'alumnat [5][24], mentre que en d'altres s'observa un major impacte entre l'alumnat d'origen llatinoamericà, seguit de l'alumnat afroamericà i, finalment, la població blanca [4]. No s'observen diferències per sexe [24]. Menor atenció s'ha adreçat a l'alumnat amb discapacitat però la poca evidència existent apunta a un efecte positiu dels programes contra l'absentisme escolar entre aquest alumnat [12].

En general la recerca no identifica diferències significatives en funció de l'edat de l'alumne.

- **Etape educativa:** les intervencions per a l'increment de l'assistència a classe han estat implementades tant a l'educació primària com a l'educació secundària, amb efectes positius a tots dos nivells i sense que es puguin identificar diferències clares entre ells [5]. En general la recerca no identifica diferències significatives en funció de l'edat de l'alumne [23], però algunes recerques han mostrat un menor efecte dels programes centrats en l'educació primària [4], mentre que altres avaluacions de programes concrets identifiquen una major reducció de l'absentisme entre l'alumnat de primària que de secundària [25].
- **Severitat de l'absentisme:** finalment, i de forma contraintuïtiva, els programes de lluita contra l'absentisme escolar mostren millors resultats quan l'absentisme inicial és més intens, tot i que les diferències no són sempre significatives [4][5][10][15][22]. Com s'ha comentat abans, les intervencions contra l'absentisme comporten una reducció i no pas l'erradicació del problema i això pot explicar el seu especial èxit entre alumnat amb absentisme sever, on el marge per a

la disminució de la intensitat és més gran. A més a més, és entre l'alumnat amb majors problemes d'absentisme on a llarg termini s'observa una major durabilitat del guany experimentat durant el programa [10].

Les intervencions contra l'absentisme comporten una reducció i no pas l'erradicació del problema i això pot explicar el seu especial èxit entre alumnat amb absentisme sever.

Resum

Existeix un ampli ventall de programes, plans i protocols dissenyats per reduir l'absentisme a les escoles i instituts. Malgrat que s'observa un impacte positiu de totes les intervencions contra l'absentisme escolar, no se n'ha aconseguit l'erradicació.

Els estudis consultats identifiquen un efecte general de les intervencions contra l'absentisme escolar, amb algunes, tot i que limitades, diferències d'impacte en funció de certes variables. L'efectivitat dels programes és clara tant a l'educació primària com a la secundària, especialment quan els programes s'adrecen en exclusiva a una única etapa educativa. També hi ha impacte dels programes amb independència de l'àmbit en què es desenvolupen (educatiu, judicial, comunitari o de salut), però sembla que la major transversalitat del programa no implica millors resultats. Respecte als instruments, només les sancions mostren no tenir efectes, mentre que els incentius i les teràpies de comportament es presenten com a eines més eficaces. La participació de la família esdevé també un punt d'especial rellevància, especialment quan es combina amb altres formes d'intervenció.

No hi ha prou evidència encara per identificar l'efecte de la durada dels programes. Tampoc per conèixer la permanència dels efectes a mitjà o llarg termini. Cal també més informació sobre l'impacte dels programes contra l'absentisme escolar sobre l'alumnat de famílies més vulnerables, sobrerrepresentat entre l'alumnat absentista però no en la revisió de l'evidència.

Taula 3.

Arguments a favor i limitacions dels programes contra l'absentisme escolar

A favor	Limitacions
Totes els programes avaluats redueixen l'absentisme escolar.	No s'aconsegueix la reversió del problema, tan sols una reducció de la intensitat.
Els programes educatius, comunitaris, de salut o de base judicial contribueixen a la reducció de l'absentisme.	La transversalitat dels programes sembla reduir-ne l'impacte, probablement per les complexitats pròpies de la coordinació.
L'absentisme es pot combatre a totes les edats i nivells educatius.	És convenient focalitzar els programes en edats i nivells educatius concrets, per tal d'adaptar-los a les necessitats de cada etapa.
Tant els programes de curta durada com els programes de llarga durada redueixen l'absentisme escolar.	No hi ha prou informació sobre la durada dels efectes produïts durant la intervenció.
La participació de la família incrementa l'impacte dels programes.	La participació de la família requereix sovint altres elements sancionadors o d'incentius.
La major part d'instruments demostren tenir un impacte positiu (incentius, teràpia de comportament...).	La recerca no és conclusiva sobre alguns instruments, com la mentoria, i identifica manca d'efectes en d'altres, com les sancions.
Es produeix una millora més acusada entre l'alumnat més absentista.	Manca evidència de l'impacte sobre alumnat pertanyent a minories i d'entorns més vulnerables.
S'observen altres impactes com la reducció de les faltes de comportament o la percepció del clima escolar.	No s'observen impactes esperats en la reducció de l'ansietat o la delinqüència, ni en la millora de l'adhesió escolar.

Implicacions per a la pràctica

Les dades oficials situen l'absentisme escolar a Catalunya com un fenomen relativament reduït. No obstant això, les recerques més qualitatives posen de manifest que es tracta d'una realitat més extensa i que afecta, amb especial intensitat, determinats centres educatius i perfils d'alumnat. L'evidència aquí recollida ens diu, d'entrada, que el disseny de programes contra l'absentisme escolar és efectiu però, alhora, planteja les limitacions del seu abast. Calen algunes reflexions per garantir que la intervenció pública adreçada a l'increment de l'assistència escolar tingui l'efecte buscat.

- És recurrent entre la literatura internacional [4] —i també en la recerca desenvolupada a Catalunya [1][3]— la petició de consens entorn a una definició d'absentisme escolar. En clau local, **cal consensuar una definició per al conjunt de centres educatius** que permeti fer seguiment i comparar l'absentisme escolar. Si bé l'absentisme es pot mostrar de diferents maneres, cal afinar la definició, crear categories i formes de recollida d'informació, per tal que les dades oficials s'aproximin de forma més clara a la realitat escolar.
- Cap dels programes analitzats ha aconseguit revertir totalment l'absentisme escolar i sovint l'efecte més clar s'ha identificat entre l'alumnat absentista crònic. **Cal diferenciar l'alumnat absentista crònic d'altres formes d'absentisme** menys intenses i crear mecanismes d'atenció específics per a cada tipologia.
- Cal també aprofundir en la **identificació de perfils sensibles a l'absentisme escolar**. Això fa necessari un seguiment continu i immediat, des de les primeres faltes, però també l'ajuda d'altres instruments de prevenció com pot ser la identificació de germans absentistes, famílies en risc d'exclusió, etc.

- L'evidència recollida indica una major heterogeneïtat dels efectes dels programes més transversals, oberts i multinivell. Atès que les causes són múltiples i les formes en què l'absentisme es produeix són heterogènies, **cal trobar mecanismes que donin resposta a les necessitats concretes de cada alumne, evitant protocols rígids i generant intervencions directes, que redueixin les complexitats pròpies dels grans programes.** Disposar d'una llista àmplia de recursos i serveis per abordar la multiplicitat de situacions és necessari, però cal una fase de diagnosi per adreçar l'alumnat absentista al recurs més adient.
- La recerca ha identificat impactes diferenciats en funció de les característiques dels centres escolars. **Cal treballar amb les escoles per fer aflorar l'absentisme invisible, així com acompanyar-les en la fase de prevenció i detecció de l'alumnat absentista.** Sembla que algunes dinàmiques pedagògiques i/o de disciplina són contraproductes en la lluita contra l'absentisme escolar, per tant, cal identificar-les i modificar-les per tal de no contribuir a l'expansió d'aquest problema.
- La participació de les famílies s'ha mostrat efectiva en la reducció de l'absentisme. **Cal adreçar aquesta participació al rol que la família juga en la no assistència de l'alumnat,** que varia en els diferents casos: causant de la falta? Justificador de l'absència? Denunciant de l'absentisme? D'aquesta forma, el programa podrà aprofitar millor la implicació familiar.
- Els programes adreçats a diversos nivells educatius han mostrat un menor impacte, s'ha posat de manifest **la necessitat de parar especial atenció a les transicions entre primària i secundària,** moment en què les xifres d'absentisme es desapareixen. L'associació amb dificultats emocionals i de comportament pròpies de l'adolescència però també amb l'increment del nivell d'exigència dels centres, l'augment del nombre d'alumnes a l'aula o els factors de risc presents a l'entorn contribueixen a una reducció de l'assistència. La prevenció i acompanyament en aquesta transició és essencial per al control de l'absentisme escolar.
- De tots els àmbits des dels quals es pot intervenir, sembla que l'àmbit judicial és el menys efectiu. Així doncs, és preferible **desenvolupar intervencions de caràcter educatiu, comunitari o sanitari, tot deixant la intervenció judicial i les disciplinàries com a últim recurs.** Tot i així, la combinació d'iniciatives sancionadores amb les educatives, comunitàries o de salut s'ha mostrat també eficaç.
- Davant la manca d'evidència sobre la durada dels efectes i la constatació que durant la intervenció s'observa una reducció de l'absentisme, sembla convenient **plantejar programes que acompanyin l'infant o jove absentista durant tota la seva escolaritat.** Un problema a què han de fer front els programes de lluita contra l'absentisme escolar és el risc d'abandonament entre els participants, circumstància que limita l'impacte de la intervenció. El disseny d'aquests programes ha d'incloure mecanismes de vinculació i adhesió dels alumnes.

Finalment, tenint en compte les limitacions aquí recollides, volem recordar la necessitat de llegir amb una certa prudència alguns dels impactes presentats. Alhora, aquest advertiment ens anima a plantejar el repte de treballar en la millora de la lluita contra l'absentisme escolar a Catalunya però també en la realització d'avaluacions dels programes ja en marxa en el nostre entorn més proper.

Bibliografia

- [1] M. García, "L'absentisme escolar en zones socialment desfavorides: estudi de casos a la ciutat de Barcelona" *Grup de Recerca Educació i Treball. Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat Autònoma de Barcelona*, 2000.
- [2] M. García, "Abandonament escolar, desescolarització i desafecció". *Fundació Jaume Bofill: Finestra Oberta* (37), 2003.
- [3] M. García, "Absentisme i abandonament escolar: eines i estratègies per a la seva prevenció i reducció", Diputació de Barcelona: Document de síntesi., 2019.
- [4] B. R. Maynard, "The absence of presence: A systematic review and meta-analysis of indicated interventions to increase student attendance". *Diss. Abstr. Int. A Humanit. Soc. Sci.*, p. 741, 2010.
- [5] B. R. Maynard, K. T. McCreary, T. D. Pigott, and M. S. Kelly, "Indicated Truancy Interventions: Effects on School Attendance among Chronic Truant Students". *Campbell Syst. Rev.*, vol. 8, núm. 1, p. 1-84, 2012.
- [6] B. R. Maynard, K. E. Brendel, J. J. Bulanda, D. Heyne, A. M. Thompson, and T. D. Pigott, "Psychosocial Interventions for School Refusal with Primary and Secondary School Students: A Systematic Review". *Campbell Syst. Rev.*, vol. 11, núm. 1, p. 1-76, 2015.
- [7] C. A. Kearney, "Bridging the gap among professionals who address youths with school absenteeism: Overview and suggestions for consensus". *Prof. Psychol. Res. Pract.*, vol. 34, núm. 1, p. 57-65, 2003.
- [8] M. García, "Dificultades en la aproximación a las dimensiones del absentismo: luces y sombras a partir de las voces del profesorado y de algunas tipologías institucionales". *Aula abierta*, núm. 86, p. 55-74, 2005.
- [9] Institut Infància i Adolescència de Barcelona, "Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona. Informe 2019", 2019.
- [10] M. A. Hendricks, E. W. Sale, C. J. Evans, L. Mckinley, and S. D. Carter, "Evaluation of a truancy court intervention in four middle schools". *Psychol. Sch.*, vol. 47, núm. 2, p. 173-183, 2010.
- [11] M. Gottfried and S. B. Ehrlich, "Introduction to the Special Issue: Combating Chronic Absence". *J. Educ. Students Placed Risk*, vol. 23, núm. 1-2, p. 1-4, 2018.
- [12] R. D. Sutphen, J. P. Ford, and C. Flaherty, "Truancy interventions: A review of the research literature". *Res. Soc. Work Pract.*, vol. 20, núm. 2, p. 161-171, 2010.
- [13] A. Tarabini "L'escola no és per a tu: el rol dels centres educatius en l'abandonament escolar". *Fundació Jaume Bofill: Informes Breus* (65), 2017.
- [14] A. Tarabini, M. Curran, A. Montes, i Ll. Parcerisa, "La vinculació escolar como antídoto del abandono escolar prematuro: Explorando el papel de habitus institucional". *Profesorado, Rev. Currículum y Form. del Profr.*, vol. 19, núm. 3, p. 17, 2015.
- [15] D. Mueller and C. Stoddard, "Dealing With Chronic Absenteeism and Its Related Consequences: The Process and Short-Term Effects of a Diversionary Juvenile Court Intervention". *J. Educ. Students Placed Risk*, núm. 11, p. 199-219, 2006.
- [16] J. Gubbels, C. E. van der Put, and M. Assink, "Risk Factors for School Absenteeism and Dropout: A Meta-Analytic Review". *J. Youth Adolesc.*, vol. 48, núm. 9, p. 1637-1667, 2019.
- [17] H. Malcolm, V. Wilson, J. Davidson, and S. Kirk, "Absence from School: A study of its causes and effects in seven LEAs". 2003.
- [18] M. Romero and Y.-S. Lee, "The Influence of Maternal and Family Risk on Chronic Absenteeism in Early Schooling". *Natl. Cent. Child. Poverty*, núm. January, 2007.
- [19] C. A. Kearney, "An interdisciplinary model of school absenteeism in youth to inform professional practice and public policy". *Educ. Psychol. Rev.*, vol. 20, núm. 3, p. 257-282, 2008.
- [20] Department for Education and Skills, "Ethnicity and education". 2006.
- [21] Alegre, M. À. "Els programes conductuals milloren les actituds i els resultats de l'alumnat?" Sèrie "Què funciona en educació", núm. 10. Barcelona: Ivàlua i Fundació Jaume Bofill. 2018.
- [22] Decker *et al.*, "Effective truancy prevention and intervention". Wilder Research Center. 2003.
- [23] M. A. Muñoz, "Whatever It takes: The Impact of Truancy Program on Attendance". 2001.
- [24] J. Fantuzzo, S. Grim, and H. Hazan, "Project start: An evaluation of a community-wide school-based intervention to reduce truancy". *Psychol. Sch.*, vol. 42, núm. 6, p. 657-667, 2005.
- [25] C. A. Lehr, M. F. Sinclair, and S. L. Christenson, "Addressing Student Engagement and Truancy Prevention During the Elementary School Years: A Replication Study of the Check & Connect Model". *J. Educ. Students Placed Risk*, vol. 9, núm. July 2013, p. 37-41, 2009.
- [26] Casado, D. i Blasco, J., «Guia pràctica 5. Avaluació d'impacte», *Col·lecció Ivàlua de guies pràctiques sobre avaluació de polítiques públiques*, p. 56, Barcelona, 2009.

Col·lecció Què funciona en educació?

1. **Què funciona en educació: la pregunta necessària**
Miquel Àngel Alegre
És recomanable implantar incentius salarials per al professorat vinculats amb el rendiment acadèmic dels estudiants?
J. Oriol Escardíbul
2. **Són efectius els programes de tutorització individual com a eina d'atenció a la diversitat?**
Miquel Àngel Alegre
Quines estratègies d'agrupament responen a criteris d'efectivitat i d'equitat?
Gerard Ferrer-Esteban
3. **Serveixen els programes d'estiu per millorar els aprenentatges i els resultats educatius dels alumnes?**
Miquel Àngel Alegre
4. **Quin impacte tenen les activitats extraescolars sobre els aprenentatges dels infants i joves?**
Sheila González Motos
5. **Són efectius els programes d'educació socioemocional com a eina per millorar les competències de l'alumnat?**
Queralta Capsada
Com treballar l'autoregulació i la metacognició a l'aula: què funciona i en quines condicions?
Gerard Ferrer-Esteban
6. **Són les beques i els ajuts efectius de cara a la continuïtat i millora dels resultats educatius a primària i secundària?**
Mauro Mediavilla
7. **Polítiques de tria i assignació d'escola: quins efectes tenen sobre la segregació escolar?**
Miquel Àngel Alegre
8. **El lideratge de centre afecta el rendiment acadèmic de l'alumnat?**
Álvaro Choi, María Gil
9. **És l'avaluació de l'alumnat un mecanisme de millora del rendiment escolar?**
Sheila González Motos
10. **Els programes conductuals milloren les actituds i els resultats de l'alumnat?**
Miquel Àngel Alegre
11. **Els programes per fomentar la implicació parental en l'educació serveixen per millorar el rendiment escolar?**
Jaume Blasco
12. **Quin impacte tenen els programes d'orientació i assessorament en els alumnes?**
Sandra Escapa, Albert Julià
13. **La inspecció de l'educació: quins models funcionen millor?**
Álvaro Choi
14. **Serveix la formació permanent del professorat per millorar els resultats educatius de l'alumnat?**
Núria Comas López
15. **Mesures i suports d'atenció a les necessitats educatives i diversificació curricular: què funciona per millorar els aprenentatges i reduir l'abandonament?**
Gerard Ferrer-Esteban
16. **Millora l'aprenentatge de l'alumnat mitjançant el treball per projectes?**
Marc Lafuente

Primera edició: maig de 2020
© Fundació Bofill, Ivàlua, 2020
fbofill@fbofill.cat, info@ivalua.cat
www.ivalua.cat
www.fbofill.cat

Autora: Sheila González Motos
Edició: Bonalletra Alcompàs
Coordinació editorial: Anna Sadurní
Cap de projectes: Miquel Àngel Alegre
Analista d'Ivàlua: Núria Comas, Jordi Sanz
i Carla Cordoncillo
Disseny i maquetació: Enric Jardí
ISBN: 978-84-121371-0-1

Aquesta obra està subjecta a la llicència
Creative Commons de **Reconeixement-
CompartirIgual (by-sa)-Internacional**:
Es permet l'ús comercial de l'obra i de
les possibles obres derivades, la
distribució de les quals cal fer-la amb
una llicència igual a la que regula
l'obra original.

